

ГОМЕЛЬСКАЕ ПАДНЯПРОУЕ У X-XIV СТ.

І. Ермалаева

Гісторыя Гомельскага Падняпроўя X-XIV ст. фрагментарна адлюстравана ў пісьмовых крыніцах, прыватна летапісных. У летапісах знаходзяцца першыя ўпамінанні аб гарадах, звязаныя з тымі або іншымі падзеямі гісторыі. Гомель упершыню трапляе на старонкі летапісу пад 1142 г. у сувязі з тым, што смаленскі князь Расціслаў Мсціславіч здзейсніў паход на Чарнігаўскае княства, выкарыстаўшы барацьбу паміж нашчадкамі чарнігаўскага князя Алега Святаславіча і Манамахавічамі за вялікакняжскі стол у Кіеве. 1142 г. лічыцца «зыходнай кропкай» гісторыі і Рагачова, у гэты час горад пераходзіць ва ўладанне ноўгарад-северскаму малодшаму князю Ігару. Упершыню Чачэрск упамінаецца ў летапісах пад 1159 г., калі кіеўскі князь Ізяслаў Давыдавіч вярнуў чарнігаўскаму князю Святаславу Ольгавічу Чачэрск, каб пазбегнуць усобіц. Летапісная гісторыя Рэчыцы пачынаецца з 1213 г. На выснове летапісных крыніц можна ўпэўнена лічыць Гомель, Чачэрск, Рэчыцу гарадамі Чарнігаўскай зямлі. Наконт Рагачова існуе два меркаванні: альбо прыналежыў да Тураўскай зямлі, альбо да Чарнігаўскай.

Верагодна, Гомель у 1160-х гг. быў цэнтрам удзельнага княства, а таксама меў моцныя ўмацаванні. Аб гэтым сведчыць факт, што менавіта тут кіеўскі князь Ізяслаў Давыдавіч шукаў выратавання ў 1158 г. Відавочна, Гомель быў найбольш значным з шэрагу гэтых гарадоў у тых гады.

Як бачна, на падставе пісьмовых крыніц нельга поўнасьцю аднавіць карціну жыцця Гомельскага Падняпроўя. Менавіта таму, археалагічныя крыніцы дазваляюць сёння праясніць многія пытанні, удакладніць вядомас. Напрыклад тое, што Гомель быў больш буйным населеным пунктам, падцвярджае устаноўленая плошча гомельскага гарадзішча, якая складала ў XII-XIII ст. не менш як 45-50 га (дзядзінец - 1,4 га), калі плошча гарадзішча ў Чачэрску дасягала каля 2,5 га (дзядзінец - 0,5 га), Рагачова - 1,1 га, а Рэчыцы - 0,4 га (дзядзінец - 0,25 га).

Існуюць падзеі, якія ў пісьмовых крыніцах увогуле не адлюстраваны. Напрыклад тое, што Гомель быў спалены ў першай палове XIII ст. мангола-татарамі, аб гэтым сведчаць выяўленыя ў пласце пажару мангольскія наканечнікі стрэл. Археалагічныя крыніцы ўдакладняюць час узнікнення гарадоў гэтага рэгіёна. Гомель узнік як горад у канцы X ст., гісторыя Рагачова пачынаецца раней летапіснай на с 100 год, а Рэчыцы - на 50-100.

Археалагічныя знаходкі даволі грунтоўна паведамляюць аб занятках рамеснікаў гарадоў Гомельскага Падняпроўя. Відавочна, што адной з самых распаўсюджаных груп гарадскіх майстроў былі кавалі. Таксама насельніцтва займалася ювелірна-бронзаліцейнай вытворчасцю, валодала прыёмамі

дрэваапрацоўкі, касцярэзнай справай, сельскай гаспадаркай, рыбалоўствам,
паляваннем.